

”من میخواهم که فرزندانم جهان را درک کنند، نه به دلیل اینکه جهان جذاب و ذهن انسان کنجکاو است. من میخواهم آنها جهان را درک کنند تا در موقعیتی قرار بگیرند که بتوانند آنرا به جایی بهتر مبدل کنند.“ هاوارد گاردنر

اختلالات یادگیری و درمان آن

اختلالات یادگیری معمولاً پس از ورود به مدرسه نمایان می شوند و پیش از آن به ندرت بروز می کنند و قابل شناسایی برای خانواده یا مربیان نمی باشند. کودکانی که گرفتار اختلالات یادگیری هستند در ظاهر هیچ فرقی با سایر کودکان ندارند، این کودکان از بهره هوشی تقریباً متوسط یا بالایی برخوردارند، دارای حواس پنجگانه سالمی هستند و مانند سایر کودکان پیرامون خود از امکانات محیطی و آموزشی نسبتاً مناسبی بهره مند هستند، اما پیشرفت آموزشی و درسی آنها بطور چشمگیری از سایر همکلاسی هایشان با توجه به سن، هوش و امکانات آموزشی کمتر است.

این کودکان در رابطه با چهار چوب های اساسی، مانند خواندن، سخن گفتن، درک مطالب، نوشتن و محاسبه و یادگیری ریاضی دچار مشکل هستند. مشکلات شایعی که در این کودکان دیده می شود معمولاً در خواندن، نوشتن و ریاضیات جلوه گر می شود.

ناتوانی کودکان در هماهنگی با کلاس و پیشرفت با سایر همکلاسی ها از یک طرف و سرزنش، تحقیر و تنبیه های گوناگون زمینه را برای کاهش اعتماد به نفس و دلزدگی و بی علافگی آنها به درس و مدرسه فراهم می آورد. دیگر اینکه اگر اختلالات یادگیری به موقع تشخیص داده نشوند و کاری برای درمان آن صورت نگیرد بدیهی است که منجر به افت شدید تحصیلی، مردودی و نهایتاً ترک تحصیل می گردد تا آنجا که حدود ۴۰٪ از افرادی که اختلال یادگیری دارند سرانجام از ادامه تحصیل سرباز می زنند.

عدم پیشرفت تحصیلی منجر به احساس شکست و ناکامی، همچنین اضطراب و افسردگی و نقص در فعالیت و کارآمدی اجتماعی می گردد و مجموع این امور مشکلات بسیاری را در عرصه اجتماعی و اختلال سلوک و بزه کاری به نمایش می گذارد.

در اینجا قصد ما توضیح تخصصی و علمی در خصوص اختلالات یادگیری کودکان و شناخت و تشخیص آن نمی باشد و هدف اصلی این است که اولاً بدانیم چه چیزهایی را اختلالات یادگیری می گویند و اگر یک یا چند نشانه را در فرزندانمان مشاهده کردیم با آن چگونه برخورد کنیم و چگونه برای درمان آن اقدام کنیم. مشکلاتی که در دیکته نویسی بروز می کند و باعث افزایش تعداد غلط ها و کاهش نمره دانش آموز می گردد:

(۱) ضعف در حساسیت شنوایی

مثلاً بجای نوشتن ژاکت می نویسد جاکت یا بجای نوشتن بادام می نویسد بادان که نشان می دهد با اینکه کودک می شنود اما در تشخیص بین واج ها حساسیت شنوایی لازم را ندارد.

(۲) ضعف در حافظه شنیداری

مثلاً جا انداختن کلمه ای از دیکته، وقتی معلم می گوید، آن مرد در سید انار دارد، دانش آموز می نویسد آن مرد در انار دارد و کلمه سید را جا می اندازد. یعنی دانش آموز نمی تواند یک جمله کوتاه، حاوی چند کلمه را در ذهن نگه دارد و سپس آنرا به ترتیب بنویسد.

۳) ضعف در حافظه دیداری

این مشکل هنگامی بروز می کند که در حین نوشتن کلمه ای مانند مغازه می نویسد مغازه یا بجای نوشتن منظور می نویسد منزور یا کلمه بهار را بحار می نویسد. زمانی که کودک صدای کلمه را درست تشخیص می دهد ولی در بکارگیری شکل حرف دچار ضعف حافظه دیداری است و غلط می نویسد.

۴) ضعف در حافظه توالی دیداری

مثلاً معلم می گوید، مادر در باران آمد و دانش آموز نوشته است مادر در باران آمد - یا بجای نوشتن آن مرد آرد دارد، می نویسد آن مرد آدر دارد. در این حالت یک حرف معمولاً پس و پیش نوشته می شود.

۵) قرینه نویسی :

معمولاً در دانش آموزان کلاس اول دبستان اتفاق می افتد و پس از آن خیلی به ندرت دیده می شود. کودک کلمات را بجای نوشتن از راست، از چپ شروع می کند، یعنی ترتیب و ترکیب حروف، درست است ولی از چپ به راست می نویسد. تصور کنید کتاب را جلوی آینه گذاشته اید و جمله دقیقاً بر عکس شده است.

۶) وارونه نویسی :

مثل این است که یک جمله را بر عکس کرده (کتاب را سر و ته کنیم) و جلوی آینه بگیرد. یعنی علاوه بر اینکه از چپ به راست می نویسد (قرینه نویسی)، بر عکس هم می نویسد.

۷) عدم دقت و توجه :

در این حالت قسمتهای جزئی یک کلمه را جا می اندازد مثلاً نقطه ها یا سرکش ها را نمی گذارد یا جایجا می گذارد. مانند اینکه بجای کلمه آموزگار می نویسد آموزکار یا بجای کلمه دانشمند می نویسد دانسمند.

۸) نارسا نویسی :

در نارسایی نویسی حروف و اجزای آن درست می باشد و هیچ مشکلی در املا لغت وجود ندارد اما زاویه حروف و شکل حرفها آنقدر درهم و بد نوشته شده است که کلمه به سختی خوانده می شود، مثل این است که یک آدم راست دست با یک مداد ظریف، با دست چپ در حالی که داخل ماشین تکان تکان می خورد یک جمله بنویسد!

دانش آموزانی که بر خلاف موفقیت در سایر دروس، در یک درس مثلاً املاء مشکل دارند و همواره نمره کمی می گیرند احتمال دارد دچار یکی از اختلالات املاء نویسی باشد. بهتر است والدین بجای هر گونه سرزنش، توبیخ، تنبیه، تهدید یا پرخاشگری در طی چند املا متوالی دقت نمایند که اشتباهات فرزندانشان در کدام یک از موارد ذکر شده بیشتر تکرار می شود. سپس تمرین های اصلاحی و درمانی مربوط به همان بخش را انجام دهند تا مشکل املا نویسی نوآموز بطور کامل رفع شود و بجای کاهش اعتماد به نفس و تصویر ذهنی منفی از خود، توانایی های خود را باور کند و این مشکلات کوچک را پشت سر بگذارد. وقتی فرزند شما سرما می خورد از روی نشانه ها و علائم اولیه می توانید به راحتی تشخیص دهید که وی سرما خورده است. اگر سرماخوردگی در حد یک تب جزئی و آب ریزش بینی باشد می توان با کمی مراقبت، گرم نگه داشتن و استراحت و غذای مقوی و مناسب از پیشرفت آن جلوگیری و پیشگیری کرد اما اگر علائم شدیدتری ظاهر شود، حتماً به پزشک متخصص مراجعه می کنید. مشابه همین مثال، در مورد اختلالات یادگیری، برخی از اختلالات مثل قرینه نویسی با آموزشهای ساده و ابتدایی قابل حل است ولی برای درمان برخی از اختلالات یادگیری حتماً باید روند درمانی تحت نظر متخصص درمان گردد. برای کودکانی که هنوز در مرحله پیش دبستانی هستند و وارد مدرسه نشده اند بهتر است بازی هایی ترتیب داده شود تا کودک بتواند به رشد مهارت ها و توانایی های خود بپردازد و برخی از ضعف هایی را که زمینه ساز اختلالات یادگیری هستند تقویت نماید.

در این قسمت به ترتیب به ارائه تمرین هایی می پردازیم که مجموعه هر کدام به افزایش توانایی های کودک کمک می کند و در عین سادگی می تواند تاثیر زیادی در رشد توانایی های کودک داشته باشد.

بازی هایی برای تقویت عضلات کوچک و بزرگ دست.

۱) خمیر بازی - بازی با گل

مقداری خمیر بازی تهیه کنید. حتی می توانید از خمیر نان استفاده کنید از کودک بخواهید که شکل های متفاوتی بسازد. مثل توپ، آدم، قاشق، بشقاب، خودتان می توانید با او همراهی کنید تا با کمک هم شکل های مختلفی را بسازید اما اجازه دهید بیشتر کارها را کودک انجام دهد. از گل رس هم می توانید استفاده کنید. اجازه دهید کودکان گل یا خمیر را با دستانشان ورز بدهند و توده خمیر را به شکل توپ بزرگ، یک لوله بزرگ، یک بشقاب و ... درست کنند. از شکل های بزرگ شروع کنید و کم کم شکل های کوچک تر بسازید. این کار علاوه بر اینکه نوعی بازی برای کودک محسوب می شود، در افزایش اعتماد به نفس، حس مشارکت و همکاری و یادگیری او نیز موثر است.

هدف این تمرین چیست ؟

معمولاً کودکان در روند رشد خود ابتدا از عضلات بزرگتر استفاده می کنند و مهارت کنترل آنها را بدست می آورند. به مرور زمان با انجام کارهای ظریف تر کودک می تواند تسلط بیشتری بر عضلات کوچک دست خود داشته باشد. معمولاً کودکان زیر ۵ سال وقتی می خواهند یک شکل را رنگ کنند، نمی توانند درست مداد را در جهت های مختلف حرکت داده و بطور یکسان رنگ آمیزی کنند. به دفعات از کناره های شکل بیرون می زنند و رنگ آمیزی آنها بیشتر شبیه خط خطی کردن است تا رنگ کردن منظم و یکسان. با انجام تمرین های ساده کودک مهارت لازم برای کنترل عضلات کوچک خود را بدست می آورد و می تواند حرکات ظریف را انجام داده یا برای نوشتن، تسلط کافی داشته باشد. یکی از اختلالات یادگیری که برخی از دانش آموزان با آن مواجه هستند اختلال نارسا نویسی است که یکی از علل اصلی آن، عدم کنترل بر عضلات دست می باشد.

کج نویسی، راست نویسی بیش از حد، پر فشار نوشتن روی کاغذ، کم رنگ نویسی بیش از اندازه، نامرتب و زاویه دار نوشتن، فاصله کم و یا خیلی زیاد بین حروف و کلمات همه از اختلالات نارسا نویسی می باشند. اگر شما راست دست باشید و بخواهید با دست چپ بنویسید، بخاطر عدم تسلط بر دست چپ و نداشتن تمرین کافی، خطی شبیه کلاس اولی ها خواهید داشت و این همان عدم تسلط و عدم هماهنگی عضلات دست می باشد، تمرین خمیر بازی تمرینی مفید برای تقویت عضلات دست می باشد.

۲) تمرین با روزنامه

مقداری کاغذ روزنامه کنار کودک قرار دهید و در فاصله حدوداً ۲ متری او یک سطل متوسط بگذارید. (می توانید ظروف دیگر هم استفاده کنید) در قالب یک بازی خیلی جذاب، کودک یک کاغذ روزنامه بر می دارد و آنرا با دستانش مچاله می کند سپس آنرا درون سطل پرتاب می کند. برای مچاله کردن کاغذ کودک از هر دو دستش کمک می گیرد و عضلات کوچک دستش را بکار می برد و سپس برای پرتاب آن از عضلات بزرگتر کمک می گیرد. هر تمرینی که کمک کند تا کودک انگشتان و عضلات دستش را بکار گیرد مفید خواهد بود.

مشکل حساسیت شنیداری در کودکان

یکی از مشکلات کودکان در دوره دبستان که در دیکته نویسی خودش را نشان می دهد، ضعف حساسیت شنیداری کودکان است. کودکی که ضعف حساسیت شنیداری دارد معمولاً " در دیکته نویسی این نوع اشتباهات را تکرار می کند :

مسواک را می نویسد: مسپاک

آمدند را می نویسد: آمدن

زنبور را می نویسد: زمبور

صبح را می نویسد: صب

بشقاب را می نویسد: بشگاب

ژاله را می نویسد: چاله

با کمی دقت متوجه می شویم که کودک صداهای نزدیک یا شبیه به هم را نمی تواند به درستی تشخیص دهد. نکته اینجاست که اگر کودکی با این مشکل روبرو باشد، اولاً در سالهای مدرسه و تحصیل مخصوصاً در دیکته نویسی بروز می کند، ثانیاً برای رفع این مشکل مدتی زمان می برد تا کودکان با تمرینهای مناسب بتوانند حساسیت شنیداری خود را به قدر مطلوب تقویت کنند. دوره کودکی یعنی ۶ سال نخست زندگی کودکان، دوره ای است طلایی برای رشد توانمندی و مهارت های کودک. در بیشتر خانواده ها این دوران زمانی است که والدین مجذوب شیرینکاری های کودکشان می شوند و مشتاقانه روند رشد و کسب توانایی او را پیگیری می کنند. والدین باید با اصول صحیح علمی و بطور فعالانه کودک را یاری دهند تا بتواند مسیر رشد و حرکت به سوی موفقیت را بدرستی ادامه دهد. مثلاً آیا نمی توانیم در هنگام بازی با بچه ها فعالیت هایی را انجام دهیم که باعث رشد فکری، ذهنی و کسب مهارتها و توانایی های بیشتر در آنان گردد؟ با انجام بازی های هدفدار نه تنها ارتباط بهتری با کودکان برقرار می کنیم بلکه به آنها کمک می کنیم تا استعداد و توانایی های خود را شکوفا سازند و ضعف و مشکلات احتمالی خود را تقویت کنند.

برای مثال کودکی که به شدت به والدین خود وابسته است و به دلیل اشتباه والدین در تربیت کودک، دلبستگی و وابستگی شدید به آنها دارد، در همان روزهای اول ورود به مدرسه بیقراری نشان می دهد و از مدرسه رفتن امتناع می کند و مشکلات متعددی را برای خود و خانواده اش فراهم می آورد تا جایی که اگر با زور او را به مدرسه ببرند، نشانه هایی از بیماری های جسمی از خود بروز می دهد تا بلکه کنار والدینش بماند. اما والدین آگاه، با انجام بازی و برخی تمرین ها این مشکل را از قبل شناسایی کرده و آنرا رفع می کنند. یعنی در حالی که به سرگرمی کودک می پردازند بطور غیر مستقیم آموزش های مورد نیاز و ضروری را به کودک یاد می دهند و کودک را در برخی ضعف هایش توانمند می سازند. در اینجا تعدادی بازی ساده که می تواند منجر به تقویت حساسیت شنیداری کودکان گردد، ارائه می کنیم. این بازی ها در عین سادگی می تواند همیشه به صورت های مختلف انجام شود. کودکانی که ضعف حساسیت شنیداری دارند با این بازی ها توانمندی لازم را بدست می آورند.

تمرین ۱: تشخیص و تفکیک صداها

برای انجام این تمرین به برخی از وسایل مثل قیچی، لیوان، قاشق، سکه، بشقاب، قابلمه و ... نیاز داریم. وقتی قیچی را باز و بسته می کنیم صدای خاصی می دهد. یا وقتی سکه ای را روی میز یا موزائیک می اندازیم صدای خاصی دارد. وقتی با قاشق به لیوان، بشقاب یا قابلمه ضربه می زنیم هر کدام صدای خاصی دارند. این وسایل را جلوی کودک قرار دهید و چشمانش را با پارچه ای نرم ببندید و بگویید در این بازی باید سعی کنی صدای هر چیزی را که می شنوی تشخیص دهی. قبل از آن خودتان می توانید یکبار این بازی را انجام دهید تا او یاد بگیرد. این تمرین را با هر وسیله دیگری که صدای قابل شناسایی دارد انجام دهید. تمام این تمرین ها باید در قالب بازی بوده و بصورتی باشد که کودک خسته نشود.

تمرین ۲: تشخیص صدای جانوران

هر حیوانی صدایی دارد. شکل ۱۰ تا ۱۵ حیوان را از کتاب ها و مجلات جدا کنید و سپس از کودک بخواهید تشخیص بدهد صدایی که شما تولید می کنید مربوط به کدام حیوان است. صدای اصلی حیوانات را می توانید از اینترنت یا برخی سی دی های آموزشی بدست آورید. برای انجام تمرینات حساسیت شنیداری بهتر است برخی تمرین ها را با صدای معمولی و بعضی را با صدای آهسته انجام دهید. هر قدر توانایی کودک در تشخیص صدا های آهسته تر بیشتر باشد بهتر است.

تمرین ۳: تشخیص صداهای نزدیک به هم

چهار لیوان کاملاً شبیه هم را روی زمین قرار دهید سپس داخل لیوان اولی را ۱/۴ آب پر کنید. لیوان دوم را ۲/۴ آب پر کنید. لیوان سوم را ۳/۴ آب پر کنید. لیوان چهارم را پر از آب کنید. با یک قاشق چایخوری به لیوان ها ضربه های آرام بزنید. صدای هر کدام با دیگری متفاوت است. در حالی که کودک به لیوان ها نگاه می کند به آرامی به لیوان ها ضربه بزنید تا تفاوت صداها را به خوبی تشخیص دهد. حالا از او بخواهید که روی چشمهایش را بگیرد و به یک صدا گوش بدهد و

تشخیص بدهد که شما به کدام لیوان ضربه زده اید. اگر متوجه شدید که این بازی برای کودک کمی دشوار است، ابتدا با دو لیوان شروع کنید و پس از چند بار موفقیت در تشخیص درست، تعداد لیوان ها را ۳ تا یا بیشتر کنید.

تمرین ۴: تشخیص صدای حروف در کلمات

برای انجام این تمرین لازم است لیستی از کلمات قابل فهم و ساده داشته باشید که باید قبلاً آنها را تهیه کنید. این لیست شامل تعدادی کلمه می باشد که بر اساس حروف الفبا مرتب شده اند. برای هر حرف چند کلمه پیدا کنید که حرف ابتدای آنها همسان باشد (مثلاً "سوزن، سبد، سنگ برای حرف سین) چند کلمه هم پیدا کنید که حرف های آخر آنها یکسان باشد (مثلاً "کاج، تاج، هویج، گنج). حالا سه کلمه بگویید که اول دوتای آنها صدای مشابه داشته باشد و کودک باید کلمه ای را که صدای اولش با بقیه فرق دارد را پیدا کند. در تمرین بعدی سه کلمه بگویید که حرف آخر دوتای آنها صدای مشابه داشته باشد و کودک باید کلمه ای را تشخیص دهد که صدای آخر آن متفاوت است. می توانید چند کلمه بگویید و از کودک بپرسید در کدام کلمه مثلاً " صدای س شنیده است. یا کدام کلمه صدای ل ندارد و...

این بازی را به هر نحو دیگری که می توانید با کودکان انجام دهید. تمرینهایی از این نوع تاثیر به سزایی در تشخیص صداها و تقویت حساسیت شنیداری کودکان دارد و عامل موثری در تشخیص درست کلمات برای املانویسی آنها در سالهای دبستان می باشد. تمرین های تکمیلی و جامع این تمرین در کتاب "بازی های شنیداری" از سری مجموعه سلام پیش دبستانی ها بطور کامل آورده شده است.

تمرین ۵: تشخیص صدا های محیطی

زمانی که در خانه هستیم اگر چشمه ایمان را ببندیم و کمی دقت کنیم شاید صدا های متفاوتی را بشنویم. مثلاً " تیک تاک ساعت، صدای موتور یخچال، صدای چک آب، صدای فن یا کولر و خیلی صدا های داخل و خارج از خانه. از کودک بخواهید چشمه ای را ببندد و نام ۴ صدایی را که می شنود به ترتیب بگوید. حالا پنجره را باز کنید و از او بخواهید صدا هایی را که از محیط کوچه و خیابان می شنود بگوید. در پارک یا جاهای مختلف این بازی می تواند مدتی کودکان را سرگرم کند و هم می تواند دقت و حساسیت شنیداری آنها را افزایش دهد.

تمرین ۶: تشخیص صدا های آرام

برای این کار نیاز به استفاده از تلفن یا آیفن منزل دارید. از کودک بخواهید گوشی را روی گوش راستش بگذارد و شما از پشت تلفن یا آیفن به آرامی نام ۳ حیوان یا رنگ یا وسیله ای دیگر را بگویید. کودک باید تشخیص بدهد شما اسم چه چیزهایی را گفته اید. این کار را با گوش چپ و راست بطور یکسان انجام دهید. می توانید اسم ۱۰ حیوان را به فاصله چند ثانیه از هم روی نوار ضبط کنید و سپس در محیطی آرام از کودک بخواهید به صدای بسیار آرام ضبط از فاصله ۲ یا ۳ متری گوش دهد و تشخیص بدهد نام چه حیوانی برده شد. صدای ضبط را می توانید هر دفعه کمتر کنید تا دقت کودک در تشخیص آنها افزایش یابد.

تقویت و پرورش حافظه دیداری در کودکان

در الفبای فارسی حروفی هستند که از لحاظ آوایی یکسان تلفظ می‌شوند اما از لحاظ شکل متفاوت هستند. دو گروه چهار شکلی (ه - ه - ه - ح) و (ض - ظ - ز - ذ) و یک گروه سه شکلی وجود دارد (ث - س - ص) و حرف‌های دیگری مثل (ق - غ)، (ت - ط)، (ع - ا).

کودکانی که در حافظه دیداری دچار مشکل هستند معمولاً پس از شنیدن کلمه‌ای در حین نوشتن املا فارسی این حروف را جابه‌جا می‌نویسند مثلاً خطاهای زیر نمونه‌ای از این نوعند:

محتاج را می‌نویسد محتاب، صبح را می‌نویسد صبه، ظالم را می‌نویسد ضالم، صابون را می‌نویسد سابون، حوله را می‌نویسد هولله

بشقاب را می‌نویسد بشغاب، شکرگزار را می‌نویسد شکرگذار، سطل را می‌نویسد ستل، عمو را می‌نویسد امو، صبر را می‌نویسد سبر.

اگر کمی در کلمات بالا دقت کنید متوجه می‌شوید که دانش‌آموز، کلمات را درست می‌شنود ولی هنگام نوشتن یکی دیگر از شکل‌های همان حرف را استفاده می‌کند. بنابراین کلمه از لحاظ آوایی صحیح است اما از لحاظ املا فارسی نادرست می‌باشد.

حالا سؤال اینجاست که چرا این اتفاق می‌افتد؟ چه عاملی باعث می‌شود که دانش‌آموزان چنین خطاهایی را انجام دهند و در نهایت روش‌های اصلاح و درمان آن چیست؟

فرض کنید به تصویر یک پارک نگاه می‌کنید. حال اگر سؤال‌هایی از شما بپرسند، آیا می‌توانید به تمامی آن‌ها پاسخ دهید؟ مثلاً این که چند بچه در پارک بازی می‌کند؟ چند درخت در پارک وجود دارد؟ چند نفر روی صندلی نشسته‌اند؟ تعداد پیرمردها بیشتر بوده است یا پیرزن‌ها؟ چه حیواناتی در پارک دیدید؟

با کمی دقت متوجه می‌شوید که نتوانسته‌ای در دفعه اول تمامی جزئیات و مشخصات را به خوبی به حافظه بسپارید ما نمی‌توانیم از ظرفیت کامل حافظه دیداری خود بدون این که آن را پرورش داده باشیم تماماً استفاده کنیم. اما اگر مدتی تمرین کنیم می‌توانیم با یک بار نگاه‌کردن جزئیات خیلی بیشتری را به حافظه بسپاریم. کودکان هم که ضعف حافظه دیداری دارند نمی‌توانند جزئیات زیادی را به خاطر بسپارند بنابراین زمانی که دیکته می‌نویسند چون

نمی‌توانند از حافظه دیداری خود به طور کامل استفاده کنند در نوشتن بعضی از کلمات دچار مشکل می‌شوند

مثلاً دانش‌آموز به جای اینکه بنویسد بشقاب می‌نویسد بشغاب. این بدان علت است که کودک نمی‌تواند تصویر آن حرف مورد نظر را در ذهن خود مجسم کند و در زمان نوشتن دیکته نمی‌تواند به یاد می‌آورد که کدام شکل حرف را باید استفاده کند. این ضعف حافظه دیداری کودکان اگر درمان نشود در سال‌های بعد نیز همراه آنان خواهد بود. اگر غلط‌های املایی کودکان بیشتر از نوع مواردی است که در بالا ذکر شد، لازم است با تمرین‌های مناسب

جهت تقویت و پرورش حافظه دیداری به رفع آن بپردازیم. در بین برخی از معلمان و خانواده‌ها رسم این است که کودک را وادار می‌کنند تا از روی واژه‌هایی که غلط نوشته است بارها و بارها بنویسد. این گونه تمرین‌ها شاید به طور موقت بتواند به درست‌نویسی کودکان کمک کند اما به این دلیل که به تقویت حافظه دیداری کودکان کمکی نکرده است بی‌فایده می‌باشند.

اگر اشتباهاتی که کودکان در این نوع کلمات دارند توجه کنید، متوجه می‌شوید که معمولاً کودکان از لحاظ شنیداری مشکلی ندارند، مثلاً کلمه حوله را به درستی می‌شنوند اما وقتی می‌خواهد آن را بنویسند به جای نوشتن حرف ح نمی‌داند باید کدام شکل آن را انتخاب کند این بدان علت است که کودک نمی‌تواند شکل حرفی را که مناسب کلمه حوله می‌باشد به درستی انتخاب کند.

برای اینکه بتوانیم حافظه دیداری کودکان را تقویت کنیم نیاز به استفاده از ابزارها یا تمرین‌های پیچیده‌ای نداریم. تنها لازم است در حین بازی با کودکان در طول روز از تمرین‌های خاصی استفاده کنیم و به مرور شاهد تقویت حافظه دیداری کودکان باشیم. حافظه دیداری در زندگی روزمره کودکان اهمیت بسزایی دارد. اگر فعالیت‌ها در جهت تقویت حافظه دیداری کودکان انجام ندهیم این ضعف را تا آخر عمر به دنبال خواهند کشید. حتی کودکانی هم که از حافظه دیداری خوبی بهره‌مند هستند و مشکلی از این لحاظ ندارند، با انجام چنین تمرین‌هایی مهارت‌شان بیشتر می‌شود و بعدها می‌توانند از آن استفاده مفیدی بکنند. مثلاً یک نقاش ماهر و چیره‌دست و با نگاه کردن به یک منظره زیبا تمام جزئیات آن را به خاطر می‌سپارد و بعد می‌تواند به طور کامل آن را روی بوم نقاشی پیاده کند. تمرین‌هایی که در اینجا به آن‌ها اشاره می‌کنیم صرفاً جهت تقویت حافظه دیداری و پرورش آن تهیه شده‌اند. لازم است که خانواده‌ها و مربیان محترم با حوصله و به مرور این تمرین‌ها را انجام دهند و شاهد پیشرفت کودکانشان در تحصیل و علاقه‌مندی آن‌ها به درس باشند.

یک - چند وسیله کوچک مثل مداد، پاک‌کن، تراش، قیچی، لوبیا، قاشق، چنگال و وسایل دیگر تهیه کنید. در

ابتدا دو یا سه وسیله را جلوی کودک قرار دهید. از کودک بخواهید با دقت به آن‌ها نگاه کند. حالا روی این وسایل را با یک پارچه یا روزنامه بپوشانید. از کودک بپرسید چه وسایلی زیر روزنامه قرار دارد. این کار را با اشیاء بیشتر، مثلاً سه یا چهار شیء انجام دهید. تعداد اشیای زیر روزنامه را به مرور بیشتر کنید تا جایی که کودک بتواند تعداد پنج یا شش شیء را به درستی بگوید. معمولاً کودکان در سنین سه تا هفت سال می‌توانند بین سه تا هفت وسیله را به درستی نام ببرند. هر بار می‌توانید از اشیای مختلفی استفاده کنید. این کار را می‌توانید به روش‌های مختلف در طول روز انجام دهید.

دو - این تمرین همانند تمرین شماره یک می‌باشد با این تفاوت که کودک باید به یک تصویر آماده نگاه کند مثلاً به

تصویری که در زیر آمده است برای مدتی که دوست دارد نگاه کند. سپس روی تصویر را بپوشانید و از او سؤال‌های زیر را بپرسید. (تصویر صفحه ۴۷ کتاب علوم پیش دبستانی جلد دوم) ۱- چه حیواناتی در پارک بودند؟ ۲- چند بچه در پارک بازی می‌کردند؟ ۳- در حوض چند ماهی شنا می‌کرد؟ ۴- چند درخت در پارک وجود داشت؟ ۵- کنار صندلی چه حیوانی نشسته بود؟ ۶- دوچرخه سوار کلاه روی سرش بود و یا نبود؟ ۷- سطل آشفال در کدام طرف بود راست و چپ؟ ۸- دوچرخه سوار به سمت راست می‌رفت و یا به سمت چپ؟ ۹- مجسمه وسط حوض شبیه حیوانی بود؟ ۱۰- کدام حیوان به آبخوری نزدیکتر بود؟

برای بار اول کودک می‌تواند به یک، دو یا سه سوال از سوالات بالا جواب دهد. دوباره اجازه دهید کودک تا هر موقع که دوست دارد به تصویر نگاه کند. مجدداً سوالات بالا را از او بپرسید. برای بار دوم متوجه می‌شوید که کودک با دقت بیشتری به جزئیات توجه کرده است. حالا او می‌تواند به سوالات بیشتری پاسخ گوید. با انجام چنین تمرین‌هایی به‌مرور متوجه می‌شوید که دقت کودکان در پاسخ‌گویی به سوالات به مرور افزایش می‌یابد و می‌توانند جزئیات بیشتری را به حافظه خود بسپارند. این تمرین را می‌توانید با هر تصویری مشابه تصویر زیر انجام دهید. به یاد داشته باشید حافظه دیداری کودک شما یک شبه تقویت نمی‌شود، بلکه به مرور با انجام چنین تمرین‌هایی می‌توانید رشد حافظه دیداری کودک را مشاهده کنید. این بازی را می‌توانید به روش‌های مختلف و در محیط‌های مختلف انجام دهید. مثلاً در پارک، در خیابان، در ویترین مغازه‌ها، اتاق‌های منزل و غیره.

سه - تمرین دیگری که برای تقویت حافظه دیداری مفید می‌باشد این است که می‌توانید از کودک بخواهید برای مدتی به وسایل اتاق یا کلاس نگاه کند و از آنجا بیرون برود. سپس شیء بزرگی را جابه‌جا کنید. از کودک بخواهید بازگردد و با دقت به وسائل نگاه کند و بگوید کدام وسیله جابه‌جا شده است. بعد از مدتی می‌توانید دو وسیله را جابه‌جا کنید و از کودک بخواهید نام آن دو وسیله را بگوید. با انجام این تمرین کودک توجه و دقتش به جزئیات محیط بیشتر می‌شود. بعد از مدتی می‌توانید این تمرین را با اشیاء کوچکتر که انجام دهید.

چهار - از مجلات، کتاب، یا روزنامه‌ها تعدادی تصویر اشیاء، حیوانات، و ... جدا کرده آن‌ها را روی کارت‌های مقوایی هم اندازه بچسبانید، پنج کارت را روی زمین بگذارید و از کودک بخواهید به تصاویر آن‌ها دقت کند؛ سپس کارت‌ها را به پشت برگردانید از کودک بخواهید به ترتیب بگوید عکس روی هر کارت چه چیزی می‌باشد. برای کودکان سنین پایین‌تر از دو یا سه کارت استفاده کنید، برای کودکان پنج یا شش سال می‌توانند از تعداد کارت‌های بیشتری استفاده کنید ضمناً بعد از مدتی می‌توانید روی هر کارت دو تصویر قرار دهید. برای کودکانی که کلاس اول یا دوم دبستان هستند می‌توانید به جای عکس‌ها از املاهای کلمات استفاده کنید.

پنج - تعدادی کارت هفت سانتی‌متر در ده سانتی‌متر تهیه کنید و کلماتی را که املاهای صحیح آن‌ها احتیاج به حافظه دیداری دارد پشت این کارت‌ها بنویسید. کارت‌ها را جلوی کودک بگذارید و یکی از آن‌ها را بردارید و به کودک نشان دهید. از کودک بخواهید با انگشت دستش روی زمین آن کلمه را بنویسد. اگر مقدور بود یک یا دو کیلو شن نرم (ماسه دریایی) داخل یک سینی بریزید و آن را پهن کنید. از کودک بخواهید آن کلمه را روی ماسه بنویسد. این عمل علاوه بر اینکه حافظه دیداری کودکان را تقویت می‌کند، باعث می‌شود کودکان با به‌کارگیری حس لامسه توانایی‌های دیگر خود را نیز تقویت کنند و آن را به صورت یک بازی جذاب دنبال نمایند.

شش - مانند کارت‌هایی که در تمرین شماره پنج آماده کردید تعدادی کارت سفید تهیه نمایید. کلماتی را که در حافظه دیداری اهمیت دارند مانند مثال‌هایی که در بالا گفتیم (مغازه، بشقاب، بهار، عروس، سطل و ...) را پشت هر کارت بنویسید سپس در طرف دیگر کارت، حرفی را که معمولاً در این گونه کلمات، دانش‌آموزان اشتباه می‌نویسند، بنویسید. مثلاً یک طرف کارت بنویسید بشقاب، و در طرف دیگر کارت دو حرف غ و ق را بنویسید. آن طرف کارت را که حرف غ و ق روی آن نوشته شده است، به کودک نشان دهید. بگویید بشقاب با کدام حرف نوشته می‌شود. سپس از کودک بخواهید که حرف مورد نظر را نشان دهد. در صورتی که به آن حرف اشاره کرد

کارت را برگردانید تا کلمه درست را ببیند. معمولاً تعداد این واژه‌ها محدود می‌باشد و کودکان می‌توانند به سرعت آن‌ها را یاد بگیرند اما هدف اصلی ما این است که در کنار یادگیری آنان بتوانیم حافظه دیداری آنان را نیز تقویت کنیم .

هفت - یک تصویر ساده را مانند تصویری که در بالا مشاهده می‌کردید به کودک نشان دهید. اجازه دهید تا مدتی به آن نگاه کند. سپس آن را بردارید و از او بخواهید تا آن را نقاشی کند. بعد از آنکه کار نقاشی کشیدنش تمام شد بگذارید دوباره به تصویر نگاه کند و ببیند کدام قسمت‌ها را فراموش کرده است که بکشد . بگذارید مدتی بیشتر آن تصویر را نگاه کند و دوباره از او بخواهید تا جزئیات را به نقاشی‌اش اضافه کند. کمک خود کودک متوجه می‌شود که باید در جزئیات دقت بیشتری داشته باشد .

در تمرین‌هایی که قصد دارید حافظه دیداری کودکان را تقویت کنید باید نکات زیر را مد نظر قرار دهید . در ابتدا کودک باید یاد بگیرد که برای مدتی با دقت و توجه به تصویری نگاه کند . سپس به سوالاتی که از او می‌پرسید پاسخ دهد . ضمناً علاوه بر کلیات تصویر بتواند جزئیات آن را نیز به خاطر بسپارد و بتواند به سوالات بیشتری پاسخ گوید . وقتی کودک می‌تواند به سوالاتی که از جزئیات تصویر پرسیده می‌شود به درستی پاسخ گوید ، نشان می‌دهد که بخوبی روند درمان و آموزش را طی کرده است.

اختلال توجه و تمرکز در دیکته نویسی

در مقالات پیشین به شناخت اختلالات شایع در دیکته نویسی و ارائه برخی تمرین های مناسب جهت رفع آنها پرداختیم. در اینجا به بررسی اختلالات مربوط به دقت و توجه در کودکان می پردازیم. یکی از مشکلاتی که کودکان در هنگام دیکته نویسی با آن مواجه هستند عدم توجه و دقت در هنگام نوشتن کلمات می باشد. این کودکان از حافظه دیداری و شنیداری خوبی برخوردارند اما در هنگام دیکته نویسی بدلیل نداشتن توجه یا دقت کافی برخی از کلمات را اشتباه می نویسند. بی دقتی یا کم توجهی تا قبل از ورود به مدرسه زیاد قابل مشاهده نیست و بروز آن زمانی اتفاق می افتد که کودک با ورود به مدرسه در توجه به دروس و دقت در حین گوش دادن و نوشتن دچار مشکل می شود. در اینجا لازم به ذکر است که نقص توجه یا کم دقتی که مورد نظر ماست در دیکته نویسی و کاهش نمرات کودک در این درس در نظر گرفته می شود و با کمبود توجه و بیش فعالی که گستره وسیعی از عملکرد های کودک را در بر می گیرد متفاوت است.

کودکی که از دقت و توجه پایینی برخوردار است معمولاً در هنگام دیکته نویسی اشتباهاتی از نوع زیر را تکرار می کند.

نشسته را می نویسند نشسته ، قفل را می نویسند قفل ، گردش را می نویسند گردش، داستان را می نویسند داستان ، تیر را می نویسند تیر، گندم را می نویسند گندم، شغال را می نویسند شغال.

با کمی دقت در خطاهای کودک متوجه می شویم که بیشتر این خطاها به دلیل عدم دقت و توجه کودک در هنگام نوشتن جزئیات می باشد. بطور معمول این کودکان در نوشتن سرکش حروف (ک و گ) ، نوشتن نقطه (ت،ث،ژ،ق،ن،چ و...) نوشتن تعداد صحیح دندان (س،ش و...) تکرار یا حذف برخی حروف (تیبیر بجای تیر یا بیمارستان بجای بیماستان) با مشکل روبرو هستند.

همانطور که در مطالب قبلی هم عنوان شد، وقتی والدین یا مربیان اشتباهات چند دیکته را بطور متوالی بررسی می کنند، متوجه می شوند که غالب این اشتباهات از یک نوع می باشند. بنابراین اگر غلط های دیکته از انواع بالا بودند به راحتی متوجه می شویم که کودک دارای نقص توجه و عدم دقت در جزئیات می باشد.

همواره توصیه ما این بوده است که دوران پیش از دبستان زمان مناسبی است تا والدین و مربیان با تمرین های مناسب کلیه مهارت ها و توانمندی های کودکان را ارزیابی و به پرورش آنها بپردازند. مثلاً اگر پیش از ورود به مدرسه کلیه تمرین های مربوط به حافظه شنیداری و دیداری را با کودکان کار کنیم، به تقویت توجه و دقت آنان پرداخته و تمرین های هماهنگی عضلات دست و چشم را با آنها تمرین نمائیم، بدیهی است که در زمان ورود به مدرسه با اینگونه اشتباهات و اختلالات مربوط به دیکته نویسی روبرو نخواهند شد. اما از آنجایی که تمرین های مناسب در پرورش توانایی های ذهنی و جسمی کودکان به طور کامل صورت نمی گیرد، شروع مدرسه در اصل، آغاز بروز ضعف ها و مشکلات انطباقی و یادگیری در کودکان می باشد.

با این حال به کلیه والدینی که کودکان آنان زیر سن ۶ سال می باشند توصیه می کنیم به این چند نکته کلیدی توجه نمایند.

الف: کودکان از تولد تا سن مدرسه دوره های رشدی مختلفی را پشت سر می گذارند. هر دوره تمرین ها و آموزش های مخصوص خود را دارد که لازم است والدین از طریق بازی با کودک به رشد توانایی های ذهنی و جسمی کودکان در هر دوره بپردازند.

ب: علاوه بر میراث ژنتیکی که کودک از استعدادها و خصوصیات روحی و روانی والدین به ارث می برد، تربیت و آموزش کودک در محیطی که پرورش می یابد از اهمیت ویژه ای برخوردار است. هر قدر محیطی که کودک در آن رشد می یابد و بزرگ می شود سرشار از تجربه های مختلف حسی – حرکتی باشد بر توانایی و عملکرد بهتر کودک تاثیر بیشتری می گذارد. همانطور که قرار گرفتن شخص در یک محیط قحطی زده مشکلات جسمی و ناتوانی های را برای وی به ارمغان می آورد به همان قیاس فقر فرهنگی، علمی و تعاملی ذهن و روان کودک را خشک و نابارور می کند. برای اینکه کودکانی سرآمد و شایسته پرورش دهیم لازم نیست به تکنیک های پیچیده و کلاس های خاص متوسل شویم بلکه می توانید با کمی خلاقیت به تقویت حواس پنجگانه کودک بپردازید. مثلاً در سنین یک تا سه سالگی سعی نمایید حواس پنجگانه کودکان را با تمرین های مناسب و متنوع که با سن آنها همخوانی داشته باشد، تقویت کنید. در سنین سه تا شش سالگی به تقویت حافظه دیداری، حافظه شنیداری، افزایش دقت و توجه، مهارت مشاهده دقیق و... بپردازید. برای این کار کافی است که روزانه پانزده تا سی دقیقه را به بازی تعاملی و پرورشی با کودک خود اختصاص دهید و از نتیجه این عملکرد خود سالها بهره مند شوید. در اینجا برخی از تمرین های مناسب جهت پرورش دقت و توجه کودکان را که می توان در قالب بازی با آنها انجام داد توضیح می دهیم. در انجام این تمرین ها به خاطر داشته باشید که کسب یک مهارت یک شبه به دست نمی آید. کودکان قبل از آموزش و یادگیری احتیاج به علاقمندی و ارتباط عاطفی دارند. بنابر این در تمامی فعالیت هایی که با کودکان انجام می دهید این نکته را در نظر داشته باشید که ابتدا از راه بازی و در محیطی شاد کودک را ترغیب به انجام فعالیت نمایید. مطلقاً خشک و غیر منعطف عمل نکنید و اجازه بدهید تمامی فعالیت ها را کودک به عنوان یک بازی شاد و جذاب تجربه کند. همچنین فعالیت ها را برای مدت زمان کافی ادامه دهید. ضمناً حوصله و توان کودکان را در نظر داشته باشید و قبل از اینکه از تمرین ها دلزده و خسته شوند، با کوتاه کردن تمرینها انگیزه ادامه را در کودکان تقویت کنید. به یاد داشته باشید کودکان به سرعت به محرک های خسته کننده و آزار دهنده شرطی می شوند.

این تمرین ها برای افزایش دقت و توجه کودکان مفید می باشند:

۱- در برخی از مجلات یا کتابها، دو تصویر وجود دارد که کاملاً شبیه هم هستند و در چند مورد کوچک با هم اختلاف دارند. اینگونه تصاویر را به کودکان نشان دهید و از آنها بخواهید تا اختلافات آنها را تشخیص دهند. در ابتدا سعی نمایید از تصاویر ساده با یک یا دو اختلاف استفاده نمایید و سپس از تصاویری با جزئیات و اختلافات بیشتر استفاده نمایید.

۲- کلماتی را که کودک معمولاً به دلیل بی‌دقتی و عدم توجه، اشتباه می‌نویسد و در مورد آن کلمات مشکل دارد، روی کارت‌هایی به ابعاد پنج در هفت سانتی‌متر بنویسید. به صورتی که یک حرف، نقطه یا دندان سرکش آن جا افتاده باشد. کارت‌ها را به دانش‌آموز نشان دهید و از او بخواهید که به آن کلمه نگاه کند و درست آن را بنویسد.

۳- کارت‌های مقوای پنج در هفت سانتی‌متر تهیه کنید و روی هر کدام کلمه ای بنویسید به طوری که یک حرف یا دندان با نقطه اضافی داشته باشد، دانش‌آموز باید هر کارت را بردارد و اشتباه آن را بگوید یا نشان دهد.

۴- از روی بخشی از کتاب‌های درسی کودکان، حدود ۴ تا ۵ خط رونویسی کنید و به صورت عمودی برخی از اشکالات مربوط به بی‌توجهی، مانند جا انداختن نقطه، جا انداختن سرکش، کم یا زیاد گذاشتن دندان‌ها و ... را در متن قرار دهید. از کودک بخواهید نوشته شما را تصحیح کند و زیر اشتباهات خط بکشد.

۵- یک متن یا قسمتی از یک داستان از کتاب کودک را انتخاب کنید. این قانون را به کودک یادآور شوید که هر جا صدای "س" شنیدی، زانوهایت را خم کن، هر جا که صدای "د" شنیدی دست‌هایت را باز کن و هر جا که صدای "ک" شنیدی سرت را تکان بده. سپس به آرامی خواندن متن را شروع کنید و از کودک بخواهید با توجه به قانونی که شما گذاشته‌اید فعالیت‌های مربوط به هر یک از حروف را انجام دهد. در تمرینی دیگر می‌توانید از کودک بخواهید که خودش متن را بخواند و هنگامی که به هر یک از این حروف رسید حرکات آن را انجام دهد. این قوانین را می‌توانید به شکل‌های مختلف و برای حروف مختلف انجام دهید.

۶- انجام برخی از حرکات متقاطع می‌تواند باعث افزایش توجه در کودکان می‌گردد. از کودک بخواهید در یک مکان ثابت بایستد و زانوی راستش را بالا بیاورد و در همان حالت با آرنج یا کف دست چپ به زانویش ضربه بزند، و سپس هنگامی که پای راستش را بالا می‌آورد، با کف دست چپ به زانویش ضربه بزند و این عمل را پشت سر هم تکرار نماید. اینگونه حرکات که لازم به هماهنگی و حرکت یک بخش از سمت راست بدن و سمت چپ بدن با هم می‌باشد در تمرکز فکر بسیار موثر می‌باشد.

۷- به کودک بگویید از عدد یک تا ده می شمارید و او باید و با شروع شمارش، تنفس نماید و عمل دم را به آرامی تا جایی که تمامی ریه اش پر از هوا شود انجام دهد. سپس بلافاصله از ده تا یک بشمارید و او باید عمل بازدم را به آرامی انجام دهد. توجه داشته باشید این، تمرین بسیار مناسبی است که می توانید بارها و بارها آنرا به صورت بازی تکرار نمایید. البته برای کودکان با سن کمتر از اعداد ۱ تا ۵ استفاده نمایید و برای یادگیری به آنها آموزش دهید که چگونه این عمل را انجام دهند.

در اینجا به برخی از فعالیت ها و تمرین هایی که باعث افزایش دقت و توجه کودکان می شوند اشاره کردیم. شما می توانید با خلاقیت خود از هر نوع تمرینی که باعث می شود کودکان بطور فعال برای مدتی، حواسشان را به چیزی جلب نمایند استفاده کنید. دقت و توجه مهارتی است که باید بوسیله تمرین های مناسب پرورش یابند و از عناصر کلیدی در موفقیت تحصیلی و شغلی افراد در آینده محسوب می گردد.

شناخت و درمان اختلال قرینه نویسی (نوشتن آینه ای)

در مطالب پیشین برخی از اختلالات یادگیری را به اختصار توضیح دادیم و تمرین هایی ساده برای درمان آنها پیشنهاد کردیم. در اینجا به بررسی مشکل وارونه نویسی و قرینه نویسی در دانش آموزان می پردازیم. اختلال قرینه نویسی زمانی است که کودک به جای اینکه از سمت راست شروع به نوشتن جمله ها و کلمات نماید، از سمت چپ کاغذ شروع به نوشتن می کند. وقتی معلم دیکته می گوید این کودکان، مطالب را از سمت چپ صفحه می نویسند. درست مثل اینکه شما مطالب این مقاله را جلوی آینه نگهدارید و سپس آن ها را بخوانید. در این اختلال، کودک به درستی نمی تواند سمت چپ و راست صفحه را تشخیص دهد و به اشتباه از سمت چپ شروع به نوشتن می کند. هیچ اشتباهی از قبیل جانداختن حروف، جابه جا نویسی حروف، نارسا نویسی و غیره دیده نمی شود یعنی اگر دیکته ی کودک را در آینه ببینیم و بررسی کنیم نمره اش ۲۰ می شود. این اختلال در نوشتن املا ی فارسی و نوشتن اعداد (راست به چپ نویسی) مشاهده می شود و هر چند به او تذکر داده شود که اعداد ریاضی را از چپ به راست یا کلمات و جملات فارسی را از راست به چپ می نویسیم، با قرینه نویسی خود اطرافیان را شگفت زده می کند. بروز قرینه نویسی در ماه های نخست ورود به کلاس اول دبستان طبیعی است، اما اگر این مشکل همچنان ادامه یابد و برای ماه های متوالی به طور مکرر مشاهده شود باید برای درمان آن چاره ای اندیشید و تمرین هایی را که زیر آورده شده است با کودکان به اندازه کافی کار کرد. لازم به ذکر است که این مشکل معمولاً در سال های بعد از کلاس اول دیده نمی شود و بر طرف می گردد. معمولاً کودکان کلاس اول به دلیل ضعف آموزش پیش از دبستان، نتوانسته اند درک درستی از اندام بدن، سمت چپ و راست، نسبی بودن چپ و راست و سمت چپ و راست صفحه به دست آورند. لذا با ورود به مدرسه این ضعف خودش را بصورت اختلال قرینه نویسی نشان می دهد. بنابراین برای کودکان پیش دبستانی (چهار تا هفت سال) تمرین های تن آگاهی و آموزش دست چپ و راست را انجام دهید تا مطمئن شوید درک درستی از آن بدست آورده اند تا از بروز این مشکل در کلاس اول جلوگیری نمایید.

الف - آشنایی با اندام های بدن (تن آگاهی)

کودکان چهار تا هفت سال باید بتوانند درک درستی از اندام های بدنشان داشته باشد به همین دلیل یک عروسک یا تصویر یک آدم را به او نشان دهید و در مورد انواع مختلف آن از کودک سؤال کنید. مثلاً پرسید که چشم هایش را به من نشان بده. گوش هایش را به من نشان بده. در مورد ابرو، گوش، چشم، بینی، دهان، سر، گردن، دست، پا و شکم از کودک سؤال کنید. پس از اینکه توانست آن ها را به درستی پاسخ بدهد، این کار را با اندام های خود کودک انجام دهید و بگویند گوش هایت را نشان بده، بینی ات را نشان بده و ...

ب - آشنایی با دست چپ و راست

تمرین اول

- ۱- یک توپ، اسباب بازی، میوه یا وسیله ای آشنا را در دست راست خود نگهدارید. پشت به کودک در فاصله ی یک و نیم تا دو متری بایستید به صورتی که کودک پشت سر شما را ببیند.
- ۲- دستان خود را به طور کامل باز کنید (به شکل صلیب) و از کودک سؤال کنید، توپ در کدام دست من است؟ بلافاصله خودتان جواب بدهید، در دست راست من.
- ۳- دست های خود را پایین بیاورید و مجدداً مرحله دو را تکرار کنید اما این بار اجازه بدهید کودک جواب بدهد. اگر به درستی جواب داد بگویند آفرین درست است توپ در دست راست من است.
- ۴- اگر جواب کودک درست نبود این تمرین را با یک وسیله ی دیگر تکرار کنید. معمولاً پس از چند بار تکرار کودکان به درستی آن را یاد می گیرند.
- ۵- می توانید تمرین را به این صورت نیز انجام دهید. مثلاً یک کتاب در دست راست خود بگیرید و سؤال کنید چه چیزی در دست من است؟ پس از شنیدن جواب سؤال کنید در کدام دست من است؟

۶- پس از چند بار تمرین و اطمینان از اینکه کودک به درستی مفهوم دست راست را متوجه شده است می‌توانید این تمرین را برای دست چپ نیز انجام دهید . سپس به کودک اجازه دهید همین مراحل را انجام دهد و شما جواب دهید.

تمرین دوم

- ۱- بعد از انجام تمرین شماره یک و اطمینان از اینکه کودک به خوبی مفهوم دست چپ و راست را متوجه شده است می‌توانید این تمرین را انجام دهید.
- ۲- یک سیب و یک موز را در دست بگیرید (منظور دو شیء متفاوت است). مثل تمرین بالا پشت به کودک بایستید و از او سؤال کنید، موز در کدام دست من است ؟ سیب در کدام دست من است؟
- ۳- جای موز و سیب را در دستان خود عوض کنید و سؤالات بالا را تکرار کنید .

ب - آشنایی با نسبی بودن دست چپ و راست

وقتی کودکان یادگرفتند که به درستی دست چپ و راست خود را تشخیص دهند لازم است که نسبی بودن دست چپ و راست را نیز آموزش ببینند. با آموزش مفهوم نسبی بودن سمت چپ و راست ، کودک به این نتیجه می‌رسد که سمت چپ و راست، می‌تواند براساس موقعیت فرد تغییر یابد .

تمرین اول

- ۱- یک وسیله‌ی آشنا (توپ، لیوان، قاشق و ...) را در دست بگیرید و در فاصله‌ی یک و نیم متری یا دو متری، پشت به کودک بایستید به صورتی که کودک پشت سر شما را ببیند. دستان خود را به صورت کامل، باز کنید. از کودک سؤال کنید، توپ در کدام دست من است؟ منتظر شنیدن جواب کودک بمانید .
- ۲- همین طور که پشت به کودک ایستاده‌اید مجدداً سؤال کنید توپ در کدام دست من است؟ منتظر جواب کودک باشید . مجدداً سؤال را تکرار کنید و آرام آرام به سمت کودک برگردید . توجه داشته باشید که هنگامی که به سمت کودک برمی‌گردید چند بار از او سؤال کنید توپ در کدام دست من است؟
- ۳- هنگامی که شما به سوی کودک برمی‌گردید و این سؤال را تکرار می‌کنید ، کودک متوجه می‌شود باینکه جای توپ تغییر کرده است اما همچنان در دست راست شما می‌باشد.
- ۴- در ابتدا بهتر است تمرین های دست راست را به کودک آموزش دهید و بعد از اینکه متوجه شدید به طور کامل آن را فهمیده است ، تمرین‌های دست چپ را انجام دهید .
- ۵- اجازه دهید کودک این تمرین‌ها را انجام دهد و از شما سؤال کند. فعالیت‌هایی که به صورت بازی و دو طرفه و به صورت شاد انجام می‌شوند به صورت چشمگیری زودتر از تمرین‌های خشک و صرفاً آموزشی فراگرفته می‌شوند.

تمرین دوم

- ۱- دو وسیله‌ی آشنا (توپ، لیوان، قاشق و ...) بردارید و یکی را در دست راست و دیگری را در دست چپ بگیرید . در فاصله یک و نیم متری یا دو متری، پشت به کودک بایستید به صورتی که کودک پشت سر شما را ببیند. دستان خود را به صورت کامل، باز کنید.
- ۲- از کودک سؤال کنید، سیب در کدام دست من است؟ منتظر شنیدن جواب کودک بمانید . مجدداً سؤال موز در کدام دست من است؟ منتظر شنیدن جواب کودک بمانید .

۳- در حالی که آرام آرام به سمت کودک برمی‌گردید ، سؤال های بالا را چند بار از کودک بپرسید. اگر متوجه شدید که کودک نمی‌تواند به‌درستی به سؤال‌ها پاسخ بدهد و در شناختن دست چپ و راست پس از برگشتن شما، مشکل دارد، بهتر است خودتان کل تمرین را انجام دهید و در طی انجام آن، سؤال‌ها را از خودتان بپرسید و خودتان به آن جواب دهید. یا این کار را کودک انجام دهد و شما سؤال‌ها را بپرسید و به آن‌ها جواب دهید.

هرچند شناخت دست چپ و راست اهمیت زیادی دارد اما هدف نهایی از انجام تمرین‌های قبل این بود که کودک بتواند سمت راست و چپ صفحه را تشخیص دهد . تمرین های زیر را در زمانهای مختلف و به شیوه های گوناگون با خلاقیت خودتان با کودک کار کنید.

ج - آشنایی با سمت چپ و راست صفحه

- ۱- یک سفره، پارچه، حوله یا مقوای سفید را که حدوداً "پنجاه سانتی متر در یک متر می باشد روی زمین قرار دهید .
- ۲- این صفحه را به وسیله‌ی یک طناب ، پارچه‌ی رنگی یا رمان از وسط به دو بخش مساوی تقسیم کنید به صورتی که دو مربع ۵۰ در ۵۰ سانتی متر در کنار هم دیده شود.
- ۳- تعدادی اشیا و وسایل مختلف مانند لیوان، چنگال، بشقاب، قاشق ، مداد، توپ و ... آماده کنید. در ابتدا مثلاً یک بشقاب را سمت چپ و یک لیوان را سمت راست قرار دهید. از کودک سؤال کنید ، بشقاب، سمت چپ است یا راست؟ این تمرین را چند بار و با وسایل مختلف تکرار کنید.
- ۴- حالا یک چنگال و مداد در سمت راست و یک لیوان و قاشق سمت چپ قرار دهید. در مورد هر یک از اشیا سوال کنید سمت چپ است یا سمت راست ؟
- ۵- اگر در هر یک از تمرین‌های بالا متوجه شدید که کودک نمی‌تواند به‌درستی سمت چپ یا راست را تشخیص دهد سعی کنید این عمل را خودتان انجام دهید. در مورد اشياء سؤال کنید و خودتان جواب دهید. (می‌توانید تعداد وسایل هر سمت را تا ۴ یا ۵ وسیله افزایش دهید- توجه داشته باشید که در این مرحله نباید وسایل سمت چپ و راست مشابه باشند)
- ۶- پس از انجام تمرینات بالا و اطمینان از اینکه کودک به خوبی سمت چپ و راست را تشخیص می‌دهد، وسایل سمت چپ و راست را به صورتی قرار دهید که از برخی وسایل، یکی در سمت چپ و یکی در سمت راست موجود باشد. مجدداً سؤالات در مورد اشياء را بپرسید. چنگال سمت راست را نشان بده؟ لیوان سمت چپ را نشان بده؟ بشقاب سمت راست را نشان بده؟ (در اینجا لازم است که از هر کدام از وسایل بالا یکی در سمت چپ و یکی در سمت راست موجود باشد)
- ۷- پس از اینکه کودک توانست به درستی وسایل سمت چپ و راست را تشخیص و نشان دهد طناب یا پارچه‌ی وسط صفحه را بردارید. مجدداً مانند مراحل قبل یک لیوان سمت راست و یک چنگال در سمت چپ صفحه قرار دهید. از کودک سؤال کنید لیوان در کدام سمت است ؟ چنگال در کدام سمت است ؟ این تمرین را با وسایل دیگر انجام دهید .
- ۸- مجدداً مانند تمرین‌های قبلی چند وسیله را سمت چپ و چند وسیله‌ی دیگر سمت راست قرار دهید (توجه داشته باشید که وسایل سمت چپ و راست مانند هم نباشند) از کودک سؤال کنید بشقاب کدام سمت است؟ قاشق کدام سمت است؟ در مورد اشیا دیگر هم سؤال کنید .
- ۹- حالا وسائل را طوری روی صفحه بچینید که بعضی از آن‌ها هم در سمت راست و هم در سمت چپ وجود داشته باشند . مانند مراحل بالا سؤال کنید بشقاب سمت راست را نشان بده؟ قاشق سمت چپ را نشان بده؟ لیوان سمت راست را نشان بده؟ و ...

شناخت و درمان اختلال قرینه نویسی (نوشتن آینه ای)

در مطالب پیشین برخی از اختلالات یادگیری را به اختصار توضیح دادیم و تمرین‌هایی ساده برای درمان آنها پیشنهاد کردیم. در اینجا به بررسی مشکل وارونه نویسی و قرینه نویسی در دانش‌آموزان می‌پردازیم. اختلال قرینه نویسی زمانی است که کودک به جای اینکه از سمت راست شروع به نوشتن جمله‌ها و کلمات نماید، از سمت چپ کاغذ شروع به نوشتن می‌کند. وقتی معلم دیکته می‌گوید این کودکان، مطالب را از سمت چپ صفحه می‌نویسند. درست مثل اینکه شما مطالب این مقاله را جلوی آینه نگهدارید و سپس آن‌ها را بخوانید. در این اختلال، کودک به درستی نمی‌تواند سمت چپ و راست صفحه را تشخیص دهد و به اشتباه از سمت چپ شروع به نوشتن می‌کند. هیچ اشتباهی از قبیل جاانداختن حروف، جابه‌جا نویسی حروف، نارسا نویسی و غیره دیده نمی‌شود یعنی اگر دیکته‌ی کودک را در آینه ببینیم و بررسی کنیم نمره اش ۲۰ می‌شود. این اختلال در نوشتن املاهای فارسی و نوشتن اعداد (راست به چپ نویسی) مشاهده می‌شود و هر چند به او تذکر داده شود که اعداد ریاضی را از چپ به راست یا کلمات و جملات فارسی را از راست به چپ می‌نویسیم، با قرینه نویسی خود اطرافیانش را شگفت زده می‌کند. بروز قرینه نویسی در ماه‌های نخست ورود به کلاس اول دبستان طبیعی است، اما اگر این مشکل همچنان ادامه یابد و برای ماه‌های متوالی به طور مکرر مشاهده شود باید برای درمان آن چاره‌ای اندیشید و تمرینهایی را که زیر آورده شده است با کودکان به اندازه کافی کار کرد. لازم به ذکر است که این مشکل معمولاً در سالهای بعد از کلاس اول دیده نمی‌شود و بر طرف می‌گردد. معمولاً کودکان کلاس اول به دلیل ضعف آموزش پیش از دبستان، نتوانسته‌اند درک درستی از اندام بدن، سمت چپ و راست، نسبی بودن چپ و راست و سمت چپ و راست صفحه به دست آورند. لذا با ورود به مدرسه این ضعف خودش را بصورت اختلال قرینه نویسی نشان می‌دهد. بنابراین برای کودکان پیش دبستانی (چهار تا هفت سال) تمرین‌های تن آگاهی و آموزش دست چپ و راست را انجام دهید تا مطمئن شوید درک درستی از آن بدست آورده اند تا از بروز این مشکل در کلاس اول جلوگیری نمایید.

الف - آشنایی با اندام‌های بدن (تن آگاهی)

کودکان چهار تا هفت سال باید بتوانند درک درستی از اندام‌های بدنشان داشته باشند به همین دلیل یک عروسک یا تصویر یک آدم را به او نشان دهید و در مورد انواع مختلف آن از کودک سؤال کنید. مثلاً پرسید که چشم‌هایش را به من نشان بده. گوش‌هایش را به من نشان بده. در مورد ابرو، گوش، چشم، بینی، دهان، سر، گردن، دست، پا و شکم از کودک سؤال کنید. پس از اینکه توانست آن‌ها را به درستی پاسخ بدهد، این کار را با اندام‌های خود کودک انجام دهید و بگویید گوش‌هایت را نشان بده، بینی‌ات را نشان بده و ...

ب - آشنایی با دست چپ و راست

تمرین اول

- ۱- یک توپ، اسباب بازی، میوه یا وسیله‌ای آشنا را در دست راست خود نگهدارید. پشت به کودک در فاصله‌ی یک و نیم تا دو متری بایستید به‌صورتی که کودک پشت سر شما را ببیند.
- ۲- دستان خود را به طور کامل باز کنید (به شکل صلیب) و از کودک سؤال کنید، توپ در کدام دست من است؟ بلافاصله خودتان جواب بدهید، در دست راست من.
- ۳- دست‌های خود را پایین بیاورید و مجدداً مرحله دو را تکرار کنید اما این بار اجازه بدهید کودک جواب بدهد. اگر به درستی جواب داد بگویید آفرین درست است توپ در دست راست من است.
- ۴- اگر جواب کودک درست نبود این تمرین را با یک وسیله‌ی دیگر تکرار کنید. معمولاً پس از چند بار تکرار کودکان به درستی آن را یاد می‌گیرند.

۵- می‌توانید تمرین را به این صورت نیز انجام دهید . مثلاً یک کتاب در دست راست خود بگیرید و سؤال کنید چه چیزی در دست من است ؟ پس از شنیدن جواب سؤال کنید در کدام دست من است؟

۶- پس از چند بار تمرین و اطمینان از اینکه کودک به درستی مفهوم دست راست را متوجه شده است می‌توانید این تمرین را برای دست چپ نیز انجام دهید . سپس به کودک اجازه دهید همین مراحل را انجام دهد و شما جواب دهید.

تمرین دوم

- ۱- بعد از انجام تمرین شماره یک و اطمینان از اینکه کودک به خوبی مفهوم دست چپ و راست را متوجه شده است می‌توانید این تمرین را انجام دهید.
- ۲- یک سیب و یک موز را در دست بگیرید (منظور دو شیء متفاوت است). مثل تمرین بالا پشت به کودک بایستید و از او سؤال کنید، موز در کدام دست من است ؟ سیب در کدام دست من است؟
- ۳- جای موز و سیب را در دستان خود عوض کنید و سؤالات بالا را تکرار کنید .

ب - آشنایی با نسبی بودن دست چپ و راست

وقتی کودکان یادگرفتند که به درستی دست چپ و راست خود را تشخیص دهند لازم است که نسبی بودن دست چپ و راست را نیز آموزش ببینند. با آموزش مفهوم نسبی بودن سمت چپ و راست ، کودک به این نتیجه می‌رسد که سمت چپ و راست، می‌تواند براساس موقعیت فرد تغییر یابد .

تمرین اول

۱- یک وسیله‌ی آشنا (توپ، لیوان، قاشق و ...) را در دست بگیرید و در فاصله‌ی یک و نیم متری یا دو متری، پشت به کودک بایستید به صورتی که کودک پشت سر شما را ببیند. دستان خود را به صورت کامل، باز کنید. از کودک سؤال کنید، توپ در کدام دست من است؟ منتظر شنیدن جواب کودک بمانید .

۲- همین طور که پشت به کودک ایستاده‌اید مجدداً سؤال کنید توپ در کدام دست من است؟ منتظر جواب کودک باشید . مجدداً سؤال را تکرار کنید و آرام آرام به سمت کودک برگردید . توجه داشته باشید که هنگامی که به سمت کودک برمی‌گردید چند بار از او سؤال کنید توپ در کدام دست من است؟

۳- هنگامی که شما به سوی کودک برمی‌گردید و این سؤال را تکرار می‌کنید ، کودک متوجه می‌شود باینکه جای توپ تغییر کرده است اما همچنان در دست راست شما می‌باشد.

۴- در ابتدا بهتر است تمرین های دست راست را به کودک آموزش دهید و بعد از اینکه متوجه شدید به طور کامل آن را فهمیده است ، تمرین‌های دست چپ را انجام دهید .

۵- اجازه دهید کودک این تمرین‌ها را انجام دهد و از شما سؤال کند. فعالیت‌هایی که به صورت بازی و دو طرفه و به صورت شاد انجام می‌شوند به صورت چشمگیری زودتر از تمرین‌های خشک و صرفاً آموزشی فراگرفته می‌شوند.

تمرین دوم

۱- دو وسیله‌ی آشنا (توپ، لیوان، قاشق و ...) بردارید و یکی را در دست راست و دیگری را در دست چپ بگیرید . در فاصله یک و نیم متری یا دو متری، پشت به کودک بایستید به صورتی که کودک پشت سر شما را ببیند. دستان خود را به صورت کامل، باز کنید.

- ۲- از کودک سؤال کنید، سیب در کدام دست من است؟ منتظر شنیدن جواب کودک بمانید .
مجدداً سؤال کنید موز در کدام دست من است؟ منتظر شنیدن جواب کودک بمانید .
۳- در حالی که آرام آرام به سمت کودک برمی‌گردید ، سؤال های بالا را چند باراز کودک بپرسید.

اگر متوجه شدید که کودک نمی‌تواند به‌درستی به سؤال‌ها پاسخ بدهد و در شناختن دست چپ و راست پس از برگشتن شما، مشکل دارد، بهتر است خودتان کل تمرین را انجام دهید و در طی انجام آن، سؤال‌ها را از خودتان بپرسید و خودتان به آن جواب دهید. یا این کار را کودک انجام دهد و شما سؤال‌ها را بپرسید و به آن‌ها جواب دهید.

هرچند شناخت دست چپ و راست اهمیت زیادی دارد اما هدف نهایی از انجام تمرین‌های قبل این بود که کودک بتواند سمت راست و چپ صفحه را تشخیص دهد . تمرین های زیر را در زمانهای مختلف و به شیوه های گوناگون با خلاقیت خودتان با کودک کار کنید.

ج - آشنایی با سمت چپ و راست صفحه

- ۱- یک سفره، پارچه، حوله یا مقوای سفید را که حدوداً " پنجاه سانتی متر در یک متر می باشد روی زمین قرار دهید .
- ۲- این صفحه را به وسیله‌ی یک طناب ، پارچه‌ی رنگی یا رمان از وسط به دو بخش مساوی تقسیم کنید به صورتی که دو مربع ۵۰ در ۵۰ سانتی متر در کنار هم دیده شود.
- ۳- تعدادی اشیا و وسایل مختلف مانند لیوان، چنگال، بشقاب، قاشق ، مداد، توپ و ... آماده کنید. در ابتدا مثلاً یک بشقاب را سمت چپ و یک لیوان را سمت راست قرار دهید. از کودک سؤال کنید ، بشقاب، سمت چپ است یا راست؟ این تمرین را چند بار و با وسایل مختلف تکرار کنید.
- ۴- حالا یک چنگال و مداد در سمت راست و یک لیوان و قاشق سمت چپ قرار دهید. در مورد هر یک از اشیا سوال کنید سمت چپ است یا سمت راست ؟
- ۵- اگر در هر یک از تمرین‌های بالا متوجه شدید که کودک نمی‌تواند به‌درستی سمت چپ یا راست را تشخیص دهد سعی کنید این عمل را خودتان انجام دهید. در مورد اشیا سؤال کنید و خودتان جواب دهید. (می‌توانید تعداد وسایل هر سمت را تا ۴ یا ۵ وسیله افزایش دهید- توجه داشته باشید که در این مرحله نباید وسایل سمت چپ و راست مشابه باشند)
- ۶- پس از انجام تمرینات بالا و اطمینان از اینکه کودک به خوبی سمت چپ و راست را تشخیص می‌دهد، وسایل سمت چپ و راست را به صورتی قرار دهید که از برخی وسایل، یکی در سمت چپ و یکی در سمت راست موجود باشد. مجدداً سؤالات در مورد اشیا را بپرسید. چنگال سمت راست را نشان بده؟ لیوان سمت چپ را نشان بده؟ بشقاب سمت راست را نشان بده؟ (در اینجا لازم است که از هر کدام از وسایل بالا یکی در سمت چپ و یکی در سمت راست موجود باشد)
- ۷- پس از اینکه کودک توانست به درستی وسایل سمت چپ و راست را تشخیص و نشان دهد طناب یا پارچه‌ی وسط صفحه را بردارید. مجدداً مانند مراحل قبل یک لیوان سمت راست و یک چنگال در سمت چپ صفحه قرار دهید. از کودک سؤال کنید لیوان در کدام سمت است ؟ چنگال در کدام سمت است ؟ این تمرین را با وسایل دیگر انجام دهید .
- ۸- مجدداً مانند تمرین‌های قبلی چند وسیله را سمت چپ و چند وسیله‌ی دیگر سمت راست قرار دهید (توجه داشته باشید که وسایل سمت چپ و راست مانند هم نباشند) از کودک سؤال کنید بشقاب کدام سمت است؟ قاشق کدام سمت است؟ در مورد اشیا دیگر هم سؤال کنید .
- ۹- حالا وسایل را طوری روی صفحه بچینید که بعضی از آن‌ها هم در سمت راست و هم در سمت چپ وجود داشته باشند . مانند مراحل بالا سؤال کنید بشقاب سمت راست را نشان بده؟ قاشق سمت چپ را نشان بده؟ لیوان سمت راست را نشان بده؟ و

سخت ترین کار جهان،

فرزندپروری است که کمترین آموزش در موردش ارائه یا خواسته شده است. اطلاع و آگاهی در مورد رشد کودکان به والدین آگاه، قدرت و اختیار می دهد. در عصری که دانایی توانایی ست، برآنیم دانسته هایمان را با یکدیگر در میان نهیم.

مجتمع آموزشی و غیر انتفاعی آداب - مشاوره

گرد آوری - فاطمه سوری